

SAMEN BOUWEN AAN EEN STERKE TOEKOMST

Coalitieakkoord 2026 - 2030

CDA, S!N, CU, GBNF, VVD

GEMEENTE

NOARD
EAST FRYSLÂN

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	2
Financieel posisie en koers	3
Programma 1 - Ynwenner en Bestjoer	5
Programma 2 - Mienskip	9
Programma 3 - Soarch en Wolwêzen	14
Programma 4 - Wurk, Bedriuw en Rekreaasje	17
Programma 5 - Wenjen en Omjouwing	21
Programma 6 - Iepenbiere Romte	25
Financiële paragraaf	28
Tot slot	29
Portefeuilleverdeling	30

Meikoarten is der in Fryske oersetting fan dit akkoart beskikber.

INLEIDING

SAMEN BOUWEN AAN DE TOEKOMST VAN NOARDEAST-FRYSLÂN

Noardeast-Fryslân is een gemeente met vitale dorpen, een sterke stad en een hechte mienskip. Mensen zetten zich voor elkaar in, verenigingen zorgen voor ontmoeting en het landschap en de regio bepalen voor een belangrijk deel wie we zijn. Dat maakt onze gemeente sterk, maar vraagt ook om zorgvuldige keuzes voor de toekomst. Tegelijk leven we in een tijd waarin ontwikkelingen buiten onze gemeente steeds sterker doorwerken in ons dagelijks leven. Internationale spanningen, een veranderende wereldorde en toenemende onzekerheid op het gebied van economie, veiligheid en energie zijn ook lokaal merkbaar. Dat vraagt om bestuurlijke wendbaarheid en een gemeente die haar rol pakt in het versterken van weerbaarheid, samenhang en vertrouwen in de samenleving. Wij kiezen er als coalitie voor om in deze context verantwoordelijkheid te nemen voor de ontwikkeling van Noardeast-Fryslân. Dat doen we door realistische keuzes te maken, gericht te investeren waar dat nodig is en tegelijk oog te houden voor wat onze gemeente sterk maakt.

De komende jaren staan we voor opgaven die niet altijd eenvoudig zijn. De druk op zorg en voorzieningen neemt toe, de economie verandert, de ruimte wordt schaarser en financiële mogelijkheden zijn beperkt. Daarnaast zijn er ontwikkelingen in de regio en daarbuiten die van invloed zijn op onze gemeente. Wij kiezen ervoor om deze uitdagingen realistisch en met vertrouwen aan te pakken.

We bouwen voort op wat er al is. In de afgelopen jaren is veel in gang gezet. Die lijn zetten we door. We kiezen daarbij voor focus, samenhang en afronden wat we zijn begonnen, in balans met het oppakken van nieuwe ambities. Niet alles kan tegelijk en niet alles kan overal. We maken bewuste keuzes, met oog voor wat het meest bijdraagt aan onze inwoners, dorpen en stad.

We hanteren daarbij een duidelijke financiële basis. We gaan zorgvuldig om met middelen en sturen op een gezond evenwicht, waarbij structurele kosten worden gedragen door structurele inkomsten. Tegelijk blijft Noardeast-Fryslân een ontwikkelgemeente. We investeren waar dat nodig is, maar altijd met oog voor haalbaarheid, uitvoerbaarheid en lange termijn effecten.

De mienskip staat centraal. We geloven in een samenleving waarin inwoners, verenigingen en ondernemers zelf initiatief nemen. De gemeente ondersteunt en faciliteert waar dat nodig is, maar neemt die rol niet over. Tegelijkertijd zijn wij er voor inwoners die dat zelf niet kunnen organiseren. We zoeken steeds de balans tussen eigen kracht en ondersteuning, tussen ruimte geven en verantwoordelijkheid nemen.

Onze gemeente staat stevig in de regio en kijkt ook verder. Veel vraagstukken houden niet op bij de gemeentegrens. Daarom werken we samen met andere gemeenten, provincie, Rijk en Europa en zorgen we dat we op de juiste momenten op de juiste plek zichtbaar zijn. Zo blijven we invloed uitoefenen en benutten we kansen voor onze economie, leefomgeving en samenleving.

De keuzes die we maken doen we zorgvuldig, in verbinding met de samenleving en met de gemeenteraad. We geven ruimte aan gesprek, aan inbreng en aan bijsturing waar dat nodig is. Dat past bij onze manier van werken: open, duidelijk en betrouwbaar.

Met dit coalitieakkoord kiest de coalitie voor een Noardeast-Fryslân dat:

- dichtbij en betrouwbaar is in bestuur en dienstverlening;
- sterk in de mienskip staat en open staat voor iedereen;
- zorgvuldig omgaat met middelen en keuzes;
- werkt aan een toekomstbestendige gemeente.

FINANCIËLE POSITIE EN KOERS

Noardeast-Fryslân heeft een solide basis, maar de ruimte is beperkt. De komende jaren neemt de financiële druk en complexiteit toe, onder andere door onzekerheden over rijksbijdragen op de lange termijn, de ontwikkeling van zorgkosten, economische ontwikkelingen en het kapitaalgoederenbeheer. In de komende periode werken we aan het verder aanscherpen van het inzicht in het kapitaalgoederenbeheer en de bijbehorende investeringsopgave.

Tegelijk krijgen gemeenten steeds meer taken en verantwoordelijkheden, terwijl middelen en personele capaciteit niet in dezelfde mate meegroeien. Dit maakt het noodzakelijk om scherper te prioriteren, keuzes te maken en de beschikbare middelen doelgericht in te zetten. Dat vraagt om een zorgvuldige en realistische koers.

We houden onze kosten beheersbaar, gaan zorgvuldig om met reserves en waken ervoor dat besluiten van vandaag geen onnodige druk leggen op toekomstige generaties. Tegelijkertijd willen we geen gemeente zijn die stilvalt. Noardeast-Fryslân is en blijft een ontwikkelgemeente, die durft te investeren waar dat nodig is voor inwoners, dorpen, wijken, bedrijven en de kwaliteit van onze leefomgeving. Dat doen we binnen duidelijke financiële kaders: zorgvuldig, doelgericht en met oog voor uitvoerbaarheid. Ontwikkelen betekent voor ons vooruitgang boeken waar dat echt verschil maakt.

Dat vraagt om duidelijke keuzes. Niet alles kan tegelijk en niet alles kan overal. We sturen op focus, fasering en samenhang, en geven prioriteit aan het afmaken en bestendigen van wat al in gang is gezet. We maken daarbij bewust onderscheid tussen wat nu noodzakelijk is en wat later kan of anders kan. Nieuwe ontwikkelingen wegen we steeds af tegen financiële haalbaarheid, uitvoeringskracht en maatschappelijke opbrengst. Waar mogelijk en wenselijk werken we samen en benutten we externe middelen, zonder afhankelijk te worden of structurele risico's te nemen.

We ontkomen er niet aan om de komende periode een bezuinigingsronde voor te bereiden en uit te voeren. Daarbij kiezen we voor een zorgvuldige aanpak, waarin we keuzes transparant maken en maatschappelijke effecten nadrukkelijk meewegen. Het uitgangspunt is dat noodzakelijke ombuigingen bijdragen aan duurzame financiële gezondheid, waarbij we blijven investeren in wat echt belangrijk is voor inwoners en samenleving.

Zo kiezen we voor een gezonde balans: eerst de basis op orde, lopende trajecten afronden en borgen, en gericht investeren waar dat verantwoord kan. We hanteren als uitgangspunt dat we alleen structurele uitgaven doen als daar structurele middelen tegenover staan. Incidentele middelen zetten we gericht in om ontwikkelingen aan te jagen die op termijn blijvend effect hebben.

De gemeenteraad blijft nadrukkelijk betrokken bij de financiële koers. We zorgen via de reguliere planning en control cyclus voor transparantie, tijdige bijsturing en heldere keuzes. Zo houden we grip op onze financiën en blijven we ruimte houden om te doen wat nodig is voor Noardeast-Fryslân, nu en in de toekomst.

PROGRAMMA 1 YNWENNER EN BESTJOER

NABIJ, BETROUWBAAR EN VERANTWOORDELIJK

Goed bestuur begint bij vertrouwen. In Noardeast-Fryslân willen we een gemeente zijn die dichtbij inwoners, ondernemers en organisaties staat, die doet wat zij belooft en verantwoordelijkheid neemt wanneer dat nodig is. Wij kiezen voor een bestuursstijl die open, betrouwbaar en benaderbaar is, met oog voor de menselijke maat én voor de maatschappelijke opgaven waarvoor we staan.

De relatie tussen overheid en samenleving staat onder druk. Internationale ontwikkelingen, digitalisering en desinformatie raken ook onze gemeente. Dat vraagt om een bestuur dat duidelijk communiceert, inwoners serieus neemt en zichtbaar is. Dienstverlening vormt hierin een belangrijk fundament: begrijpelijk, toegankelijk en passend bij verschillende situaties en behoeften.

Bestuur gaat ook over veiligheid en weerbaarheid. We willen zorgen voor een veilige leefomgeving, waarin we ondermijning tegengaan en waarin we inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties ondersteunen in het weerbaar blijven in een veranderende wereld. Daarbij zoeken we steeds de balans tussen eigen verantwoordelijkheid en een betrokken, ondersteunende overheid.

Noardeast-Fryslân staat stevig in haar mienskip en kijkt tegelijkertijd bewust naar buiten. Veel vraagstukken die onze inwoners raken worden mede bepaald door regionale, nationale en Europese ontwikkelingen. Onze coalitie kiest er daarom voor om actief regie te houden op onze positie, samen te werken met partners en onze belangen zichtbaar en professioneel te behartigen.

Besturen betekent ook keuzes maken. We nemen verantwoordelijkheid voor wettelijke taken en maatschappelijke opgaven, met oog voor draagvlak, zorgvuldigheid en lokale regie. Daarbij geldt steeds: de vraag is niet óf wij onze verantwoordelijkheid nemen, maar hoe we dat doen op een manier die past bij Noardeast-Fryslân en haar inwoners. Met Programma Ynwenner en Bestjoer zetten we in op een gemeente die nabij en dienstbaar is waar het kan, stevig en duidelijk wanneer het moet, en betrouwbaar in alles wat zij doet.

Dienstverlening: open, nabij en betrouwbaar

Noardeast-Fryslân wil een gemeente zijn die dichtbij haar inwoners, ondernemers en organisaties staat. De afgelopen periode is met het Programma Dienstverlening een stevige basis gelegd voor een betrouwbare gemeentelijke dienstverlening. Met de vastgestelde visie op dienstverlening en de organisatiebrede beweging IEPEN (“iepen stean = fierder helpe”) geven we hier dagelijks concreet invulling aan. We doen wat we beloven, zorgvuldig en van grote lijnen tot in detail.

Onze dienstverlening is digitaal waar het kan en persoonlijk waar het moet. Inwoners kunnen eenvoudig contact met ons leggen, krijgen duidelijke en begrijpelijke antwoorden en weten waar zij aan toe zijn. We communiceren als gemeente in duidelijke taal. We houden oog voor verschillen tussen mensen: dienstverlening is inclusief en toegankelijk voor iedereen. De menselijke maat blijft leidend, juist ook waar we digitaal meer mogelijk maken.

Veiligheid

De gemeente Noardeast-Fryslân wil een zo veilig mogelijke leefomgeving bieden aan haar inwoners. De samenleving verandert voortdurend en dat brengt ook steeds veranderende bedreigingen van onze veiligheid met zich mee. We worden steeds vaker geconfronteerd met ondermijnende criminaliteit. De uitgestrektheid van onze gemeente met een groot buitengebied en afgelegen gebouwen maakt onze gemeente relatief aantrekkelijk en dus kwetsbaar voor georganiseerde criminaliteit.

Daarom zullen we ons de komende periode blijven richten op het bestrijden van ondermijning. Dat doen we met ons vergunningsverleningsbeleid, het toezicht en vooral informatie-uitwisseling tussen instanties. We zullen ook een beroep op onze inwoners doen om signalen te herkennen en aan ons door te geven. In de Veiligheidsnota die de raad de komende periode zal vaststellen, zullen we dit opnieuw als een belangrijke prioriteit opnemen.

Weerbaarheid

Er gebeurt veel in de wereld en in de samenleving. Oorlogen, schaarste, klimaatverandering en de invloed van sociale media raken ook onze gemeente. Dit kan leiden tot onzekerheid, een afnemend gevoel van veiligheid en druk op het vertrouwen in de overheid. Ook desinformatie kan zich snel verspreiden en het maatschappelijk vertrouwen schaden. Deze coalitie wil inwoners, ondernemers, verenigingen en maatschappelijke organisaties ondersteunen in het versterken van hun weerbaarheid. Dat doen we door duidelijke informatie te bieden, samen te werken met partners in de samenleving en aandacht te hebben voor weerbaarheid in relevante beleidsvelden. We stimuleren zelfredzaamheid waar dat kan en bieden ondersteuning waar dat nodig is. Daarbij zoeken we steeds naar een goede balans tussen het versterken van eigen kracht en het onderhouden van een sterke, betrokken relatie tussen gemeente, ondernemers en inwoners.

Noardeast-Fryslân in Europa: stevig geworteld, naar buiten gericht

Noardeast-Fryslân is een gemeente met een sterke eigen identiteit, geworteld in haar dorpen, stad, landschap en mienskip. Juist die verbondenheid met onze omgeving maakt dat wij ook naar buiten kijken. De opgaven waar onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke partners voor staan -van leefbaarheid en wonen tot economie, landbouw, innovatie en natuur

-houden niet op bij de gemeentegrens. Zij worden in toenemende mate beïnvloed door regionale, provinciale, nationale en Europese ontwikkelingen.

Wij kiezen er bewust voor om actief te investeren in de externe positie van Noardeast-Fryslân, omdat dit direct bijdraagt aan de kansen en mogelijkheden voor onze gemeente. Europa is daarbij geen doel op zich, maar een bestuurslaag en netwerk dat grote invloed heeft op wetgeving, investeringen en ontwikkelrichtingen die ons raken. Zichtbaar en georganiseerd meedoen vergroot onze invloed en voorkomt dat anderen de agenda bepalen. Het Europese speelveld verandert. De nadruk verschuift naar veiligheid en weerbaarheid, een duurzame en innovatieve economie en digitalisering, terwijl middelen voor regio's en platteland minder vanzelfsprekend zijn. Dit vraagt dat gemeenten tijdig positie kiezen, samenwerken en hun verhaal scherp neerzetten. Voor Noardeast-Fryslân betekent dit: gericht investeren in relaties en netwerken, zodat we mee kunnen doen wanneer het erop aankomt. Via het Nationaal Programma Vitale Regio's, waarin duidelijk moet worden dat 'elke regio telt' zoeken we constant naar mogelijkheden om rijksbeleid en financiën beter terecht te laten komen in onze regio en onze gemeente. We zien Noardeast-Fryslân daarbij nadrukkelijk als ontwikkelgemeente: een gemeente die durft te sturen, initiatief neemt en de nek uitsteekt om iets te betekenen voor haar inwoners en bedrijven. Dat doen we niet al-

leen, maar samen met regionale partners, de provincie Fryslân, het Rijk en in Europese netwerken. We blijven actief deelnemen aan samenwerkingsverbanden zoals Europa Pact Fryslân, ANNO, P10, netwerken voor Waddenzee en Waddenkust en versterken onze zichtbaarheid in Europa waar dat relevant is voor onze opgaven. De stedenband met Fulda en Crediton zien wij als waardevolle, langdurige relaties tussen gemeenten en gemeenschappen, die ruimte bieden voor ontmoeting, uitwisseling en wederzijds begrip.

Onze inzet richt zich op thema's die passen bij ons gebied en onze toekomst: vitale dorpen en wijken, wonen en zorg, een sterke en duurzame regionale economie, en de kwaliteit van landschap, water en leefomgeving. Daarbij heeft onze Waddenkust en het omliggende landschap een bijzondere betekenis. Het Waddengebied is niet alleen een natuurgebied van wereldklasse, maar ook een bron van identiteit, economie en leefkwaliteit voor onze inwoners. Daarbij hechten we waarde aan een duidelijke gemeentelijke rol voor het Waddengebied, door een bestuurlijke en ambtelijke focus te richten op de Wadden. Liefde voor het landschap en zorg voor de kust vormen een vanzelfsprekend onderdeel van hoe wij ons regionaal en Europees positioneren: zorgvuldig, met oog voor ecologie én toekomstbestendige bedrijvigheid en recreatie. Een actieve externe positie vraagt om bestuurlijke scherpte en realisme. We kiezen voor focus en samenwerking en verbinden Europese ontwikkelingen aan wat lokaal speelt. Europese samenwerking helpt ons om goed voorbereid te zijn op nieuwe regels, kansen voor innovatie en ondernemerschap te benutten en ambities te realiseren die anders buiten bereik blijven. Zo versterken we de veerkracht van Noardeast-Fryslân en houden we regie op onze eigen ontwikkeling.

Met deze koers kiezen we voor een Noardeast-Fryslân dat stevig staat in de regio, zichtbaar is op het juiste moment en niveau, en vertrouwen heeft in de eigen kracht. Naar binnen geworteld, naar buiten gericht – met lef, realisme en oog voor wat onze gemeente bijzonder maakt

Uitvoering Spreidingswet en realisatie AZC

Een cruciaal vraagstuk voor ons als nieuwe coalitie is de uitvoering van de Spreidingswet en de daarmee samenhangende opgave voor de opvang van asielzoekers. De minister heeft de gemeente hierover inmiddels schriftelijk geïnformeerd en de rijksoverheid is gestart met actieve handhaving. Daarmee is duidelijk dat het voldoen aan de wettelijke opgave geen vrijblijvende keu-

ze is. De centrale vraag daarbij is niet óf de wet wordt uitgevoerd, maar hoe Noardeast-Fryslân hier invulling aan geeft: afwachtend en reactief, of proactief en met behoud van lokale regie.

- **Voortvarende aanpak; bestuurlijke verantwoordelijkheid en blijvende meerwaarde**

De coalitie kiest nadrukkelijk voor een proactieve aanpak met behoud van lokale regie. Wij nemen onze wettelijke taak op ons en geven hier zorgvuldig en voortvarend uitvoering aan. Begin van deze bestuursperiode starten we hier mee. Dat betekent dat wij bestuurlijke verantwoordelijkheid nemen, voorkomen dat de gemeente voor voldongen feiten wordt geplaatst en zelf richting geven aan locatiekeuze, randvoorwaarden en proces.

We zetten in op het realiseren van het benodigd aantal opvangplekken conform de Spreidingswet. Daarbij kiezen wij voor een opvanglocatie met een looptijd van maximaal 10 jaar, die bij voorkeur na afloop beschikbaar kan komen voor andere doelgroepen en daarmee blijvende meerwaarde heeft voor onze inwoners.

- **Locatieonderzoek en voorwaarden**

De realisatie van een AZC vraagt om zorgvuldige afwegingen. Daarom wordt een breed locatieonderzoek uitgevoerd, waarbij we op zoek gaan naar nieuwe locaties. Bij de beoordeling en uitwerking van mogelijke locaties gelden heldere inhoudelijke condities, waaronder:

- veiligheid en leefbaarheid voor zowel bewoners van de opvang als omwonenden;
- duurzame inpassing in de omgeving, zowel sociaal als fysiek;
- goede bereikbaarheid van voorzieningen en winkels;
- een veilige en passende verkeers- en ontsluitingssituatie, inclusief bereikbaarheid voor hulpdiensten;
- realistische inschatting van procedures en doorlooptijden;
- beschikbaarheid en aansluitbaarheid op het elektriciteitsnet;
- inzicht in locatiegebonden financiële gevolgen.

Deze condities zijn bedoeld als toetsings- en kwaliteitskader, niet als vertragende factoren.

De taakstelling voor 2027 en 2028 wordt, zoals op dit moment bij ons bekend, 214. Het betreft 200 reguliere opvang (asielzoekers) en 14 AMV-ers.

- **Veiligheid, monitoring en bijsturing**

Veiligheid voor inwoners én voor mensen die worden opgevangen is een randvoorwaarde. In samenwerking met het COA en andere partners wordt gezorgd voor passende maatregelen binnen en rondom de opvanglocatie. We kiezen voor doorlopende monitoring. We houden actief de vinger aan de pols en sturen waar nodig bij, bijvoorbeeld op het gebied van veiligheid, leefbaarheid of organisatie van de opvang.

- **Participatie, communicatie en draagvlak**

Goede uitvoering vraagt om open, actieve en continue communicatie. Dit betekent meer dan informeren alleen. We gaan het gesprek aan met

inwoners, erkennen zorgen en bezwaren en nemen deze serieus. We investeren bewust in participatie, verbinding en vertrouwen, en werken aan draagvlak door transparantie en nabijheid. Bij de participatie zijn we vooraf duidelijk over wat we kunnen doen met de uitkomsten.

- **Maatschappelijke verantwoordelijkheid**

Vanuit een gedeeld besef van maatschappelijke verantwoordelijkheid wil Noardeast-Fryslân bijdragen aan een veilige opvang van mensen die op de vlucht zijn voor oorlog en geweld. Dit doen we op een manier die past bij onze regio: vanuit wettelijke kaders, maar met behoud van lokale regie en betrokkenheid.

PROGRAMMA 2 MIENSKIP

SAMEN LEVEN EN VERDER BOUWEN

Noardeast-Fryslân is een gemeente van 52 dorpen, ongeveer 56 buurtschappen en een stad, van sterke gemeenschappen en betrokken inwoners. De mienskip vormt het hart van onze samenleving. Mensen ontmoeten elkaar via verenigingen, kerken, cultuur, sport, taal, tradities, media en voorzieningen dichtbij. Dat sociale weefsel willen we koesteren en versterken, juist in een tijd waarin samenleven niet altijd vanzelfsprekend is.

Wij staan voor een open en inclusieve gemeenschap, waarin iedereen mee kan doen en zich welkom voelt, ongeacht afkomst, leeftijd, levensstijl, geloofsovertuiging of geaardheid. We kiezen voor verbinding en onderlinge betrokkenheid, met respect voor verschillen. Tegelijkertijd past daarbij een nuchtere rolopvatting van de gemeente: wij ondersteunen en faciliteren waar nodig, maar nemen het initiatief en de verantwoordelijkheid van inwoners, verenigingen en gemeenschappen niet over.

Verenigingen, vrijwilligers en maatschappelijke organisaties zijn onmisbaar voor de mienskip. Zij organiseren ontmoeting, activiteiten en zorgen voor samenhang. De gemeente wil hen ondersteunen op een manier die toegankelijk, eenvoudig en voorspelbaar is, met zo min mogelijk regels en één duidelijk aanspreekpunt. Zo helpen we netwerken te behouden en te versterken, zonder ze te verstikken.

Mienskip vraagt ook om plekken en voorzieningen waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, leren en zich ontwikkelen. Dorpshuizen, sportvoorzieningen, culturele activiteiten, bibliotheken en lokale media spelen hierin een belangrijke rol. Zij dragen bij aan leefbaarheid, kansgelijkheid, informatie-voorziening en weerbaarheid in een samenleving waarin desinformatie en individualisering toenemen. We benaderen deze voorzieningen in samenhang en maken daarbij bewuste keuzes, gericht op kwaliteit, bereikbaarheid en toekomstbestendigheid.

Met dit programma zetten we in op een inclusieve samenleving met respect voor tradities en talen, oog voor vernieuwing en verandering, en ruimte voor iedereen om mee te doen. We bouwen voort op wat er is, versterken wat werkt en maken zorgvuldige keuzes die nodig zijn om de mienskip ook op de lange termijn sterk te houden.

Onderhoudsfonds Dorpshuizen

Dorpshuizen hebben een belangrijke functie voor de

leefbaarheid in onze dorpen en wijken. Ook in de Visie op Wonen en Zorg is opgenomen dat sociale ontmoetingen belangrijk zijn en dat dorpshuizen daar een sleutelrol in vervullen. Naast een jaarlijks onderhoudsbudget is enkele jaren geleden een Onderhoudsfonds gevormd om de eigenaren, over het algemeen de dorpen zelf, in staat te stellen te investeren in bijvoorbeeld verduurzaming. Wij willen het bestaande fonds handhaven en op basis van een goede analyse naar gebruik van het fonds en de staat van de dorpshuizen beslissen of en in welke mate aanvullende middelen nodig en verantwoord zijn. Daarbij wegen we keuzes steeds af in samenhang met andere investeringen in leefbaarheid en binnen de beschikbare financiële kaders.

Dorpen- en Wijkenbudget

Met het dorpen- en wijkenfonds kunnen dorpen en wijken initiatieven uitvoeren die de leefbaarheid versterken. In het recentelijk verschenen evaluatierapport ziet de coalitie een bevestiging van het belang en de toegevoegde waarde van dit fonds. Daarom willen we dit structureel in de begroting opnemen. Daarmee kunnen subsidies uit dit fonds een vliegwiel vormen voor het aantrekken van andere financieringsbronnen. De coalitie ziet het Dorpen- en Wijkenfonds vooral als instrument voor cofinanciering. Zoals het rapport aangeeft, is het belangrijk dat dit fonds doelmatig(er) wordt ingezet en dat er in de uitvoering op wordt gelet dat het fonds gebruikt wordt waarvoor het bedoeld is. Het jaarlijkse bedrag kan onafhankelijk van de grootte van het dorp voor iedereen een vast bedrag worden. Een laagdrempelige toegang, gekoppeld aan doelmatigheid en een eenvoudige vorm van verantwoording geeft een passende opvolging aan de aanbevelingen uit het evaluatierapport.

Ondersteuning van verenigingen na het beëindigen van de oud-papierregeling

Onze gemeente benut nog niet alle mogelijkheden om optimaal afval te scheiden. Een belangrijke verbeterslag is onder meer te maken bij de inzameling van oud papier en karton. Deze coalitie wil die verbeterslag maken door invoering van een inzamelsysteem dat aansluit bij de wettelijke kaders en bij de ambities van de gemeente op het gebied van afvalscheiding en de VANG-doelstellingen. Daarnaast wil deze coalitie het oud papier en karton voor de hele gemeente op dezelfde manier gaan inzamelen. Overal waar het mogelijk is krijgen inwoners de beschikking over een container voor papier

en karton. Voor de binnenstad van Dokkum en appartementencomplexen in onze gemeente zal naar de meest praktische en werkbare oplossing worden gezocht.

Wij zijn ons ervan bewust dat deze keuze gevolgen heeft voor verenigingen en andere partijen die nu nog oud papier inzamelen en daar inkomsten uit halen. Daarom zoeken we een zuivere en eerlijke oplossing. Dit in de vorm van een afbouwregeling om inzamelende partijen waar nodig te compenseren bij de overgang naar een nieuwe vorm van ondersteuning voor het verenigingsleven. Tijdens deze overgangperiode worden bestaande knelpunten en andere ongewenste situaties in overleg met de betrokken partijen opgelost. Over de opzet en uitvoering van de afbouwregeling vindt overleg plaats met alle betrokkenen, zodat de overgang zorgvuldig verloopt en recht doet aan verschillende belangen. Voor bijzondere situaties is extra aandacht.

Ons doel is te komen tot een breed gedragen, vervangende en structurele regeling die recht doet aan de inzet van verenigingen voor gemeenschapsvorming en cultuur. Hiervoor willen we een fonds instellen waarmee we verenigingen op een transparante, toekomstbestendige en eerlijke manier ondersteunen. Deze nieuwe regeling werken we in nauwe samenwerking met het verenigingsleven uit, met aandacht voor een

passende vorm van participatie.

Onderwijs en onderwijshuisvesting

Wij staan voor goed verspreid, kwalitatief onderwijs dat goed bereikbaar is. De gemeentelijke verantwoordelijkheid voor onderwijshuisvesting voor primair en voortgezet onderwijs gebruiken we om schoolbesturen de gelegenheid te geven dit op een goede manier te realiseren. Investerings- en sturingsmiddel gebruikt. Voor grotere scholen blijven we achter het huidige beleid van het vormen van integrale kindcentra staan, zodat de opvang van schoolgaande kinderen in of nabij de school zelf kan plaatsvinden. Daarbij hoort de verantwoordelijkheid voor het bouwkundig realiseren van ruimten voor opvang, gekoppeld aan sluitende, structurele afspraken met de exploitanten over een kostendekkende huurprijs. Voor kleinere scholen zien wij dat niet als haalbaar. Het realiseren van onderwijshuisvesting doen we doelmatig en efficiënt en wordt strak en professioneel, projectmatig aangepakt.

Cultuur: verbinden, beleven en vernieuwen

Cultuur is belangrijk voor Noardeast-Fryslân. Het brengt mensen samen, draagt bij aan welzijn en maakt dorpen en stad levendig. Cultuur helpt om eenzaamheid tegen te gaan, geeft ruimte voor creativiteit en versterkt de

identiteit van onze gemeente. Wij zien de waarde van cultuur in brede zin. Lokale initiatieven, verenigingen en amateurkunst vormen de basis van het culturele leven in onze dorpen en wijken. Daarnaast heeft ook professioneel en onderscheidend cultureel aanbod waarde, bijvoorbeeld voor de uitstraling en aantrekkelijkheid van Noardeast-Fryslân als centrumgemeente. Beide vormen van cultuur zijn belangrijk en versterken elkaar.

We bouwen voort op wat er al is en hebben waardering voor de inzet en energie in de culturele sector. Tegelijkertijd zien we dat het huidige cultuursubsidiebeleid toe is aan een goede herijking. Zo sluiten we hiermee nadrukkelijk aan bij de door de raad aangenomen motie: eerst inzicht, dan keuzes. Daarom laten we het bestaande subsidie instrumentarium zorgvuldig analyseren en evalueren. Op basis daarvan worden meerdere opties uitgewerkt voor de nieuwe cultuurnota, zodat de raad goed onderbouwde besluiten kan nemen.

We willen geen overhaaste besluiten nemen en lopen niet vooruit op de uitkomsten van deze herijking. Wel vinden we het belangrijk dat het cultuurbeleid duidelijk is in doelen en criteria, eerlijk en transparant werkt en ruimte biedt voor kwaliteit en vernieuwing. Daarbij zoeken we steeds de balans tussen toegankelijkheid, maatschappelijke waarde en onderscheidend vermogen, binnen de beschikbare financiële kaders.

Cultuur staat niet op zichzelf. We verbinden cultuur nadrukkelijk met andere opgaven, zoals leefbaarheid, welzijn en de ontwikkeling van dorpen en stad. Samen met makers, verenigingen, instellingen en andere partners werken we toe naar een toekomstbestendige cul-

tuurnota, die richting geeft en tegelijkertijd ruimte laat voor initiatief van onderop.

Sport: gezond, actief en verbonden

Sport en bewegen helpen inwoners van Noardeast-Fryslân gezond, actief en verbonden te blijven.

Ze dragen bij aan gezondheid, welzijn en ontmoeting, en versterken de samenhang in dorpen en wijken. Sportverenigingen spelen daarin een onmisbare rol. Deze coalitie wil sport en bewegen voor zoveel mogelijk inwoners toegankelijk houden, met aandacht voor jeugd, ouderen en mensen voor wie meedoen niet vanzelfsprekend is.

We hebben waardering voor de inzet van vrijwilligers en verenigingen, die met veel betrokkenheid zorgen voor een breed sportaanbod. De gemeente ondersteunt dit waar nodig, met oog voor betaalbaarheid, eenvoud en samenwerking. Daarbij stimuleren we dat sport ook bijdraagt aan preventie, vitaliteit en het meedoen in de samenleving.

Sport vraagt ook om goede en veilige voorzieningen. Sportaccommodaties en zwembaden zijn belangrijk voor sportbeoefening, zwemveiligheid en ontmoeten, maar brengen ook hoge kosten met zich mee voor beheer, onderhoud en energie. Wij kiezen daarom voor een zorgvuldige en toekomstgerichte aanpak, gericht op een duurzaam sportnetwerk van voorzieningen. Daarbij sturen we op behoud en versterking van voorzieningen die aantoonbaar worden gebruikt en bijdragen aan leefbaarheid, en maken we keuzes op basis van gebruik, duurzaamheid en financiële haalbaarheid. Bij het maken van keuzes zoeken we actief de dialoog en samenwerking

met sportverenigingen en gebruikers, zodat afwegingen zorgvuldig en met kennis van het veld tot stand komen.

Niet alles kan overal en niet alles kan tegelijk. Daarom hanteren we het uitgangspunt van strategische spreiding: sportvoorzieningen moeten samen zorgen voor bereikbaarheid en spreiding binnen de gemeente, zonder dat dit leidt tot onnodige doublures of onhoudbare kosten. Afwegingen over sportaccommodaties en zwembaden maken we in samenhang met andere voorzieningen in dorpen en stad, en altijd binnen de beschikbare financiële kaders. Nieuwe investeringen of ingrijpende wijzigingen worden zorgvuldig voorbereid en via de reguliere besluitvorming aan de raad voorgelegd. Sport staat niet op zichzelf. We verbinden sport en bewegen met andere opgaven, zoals gezondheid, jeugdbeleid, leefbaarheid en de voorzieningenstructuur. Samen met verenigingen, gebruikers en andere partners werken we aan een sportbeleid dat helder is in keuzes, voorspelbaar in ondersteuning en toekomstbestendig in uitvoering.

Frysk taalbelied

De gemeente Noardeast-Fryslân hecht waarde aan meertaligheid en aan de mogelijkheid voor inwoners om zich uit te drukken in de taal die bij hen past. Het Frysk is voor veel inwoners de moedertaal en het verdient als erkende rijkstaal een belangrijke plaats in onze samenleving. We hebben als gemeentelijke overheid een voorbeeldfunctie voor het in stand en in ere houden van het Frysk. Bijzondere aandacht willen we besteden aan de regio in onze gemeente waar het Frysk niet de eerste taal is, te weten de streek aan de oostkant van de gemeente met de kernen Burum, Munnekezijl, Warfstermolen en Kollumerpomp en het stêdsfrysk in Dokkum. Wij vinden dat bij meertaligheid hoort dat ook andere

talen en streektaalen de ruimte krijgen.

Het taalbeleid mag niet een belemmering opwerpen voor de toegankelijkheid, gastvrijheid en dienstverlening van de gemeente. Het taalbeleid moet in overeenstemming blijven met de waarden (Inclusief, Eenvoudig, Persoonlijk, Eigentijds, Nauwkeurig: IE-PEN) die voor Noardeast-Fryslân leidend zijn voor de dienstverlening. We kiezen daarom voor behoud van het bestaande Frysk taalbelied. Omdat we de kwaliteit van onze dienstverlening vooropstellen willen we waar nodig pragmatisch omgaan met het taalbeleid. Van de gestelde normen voor openheid, begrijpelijkheid, gastvrijheid en toegankelijkheid van onze dienstverlening moet zo weinig als mogelijk is worden afgeweken. We vinden het gerechtvaardigd, wenselijk en noodzakelijk dat er in de praktijk maatwerk wordt geleverd. Daarom wegen we bijvoorbeeld zorgvuldig af in welke situaties het zinvol, wenselijk of onevenredig hinderlijk is om documenten in het Frysk op te stellen.

Het huidige beleid zal worden geactualiseerd en geëvalueerd. Daarbij brengen we zo helder mogelijk in beeld wat de kosten zijn, uit welke middelen die kosten worden gedekt (gemeente of provincie), waaraan het geld wordt besteed en welk effect dat heeft op het halen van de doelen die we stellen voor het gebruik van het Frysk in het officiële verkeer. Met het oog op de financiële vooruitzichten zullen we ook het taalbeleid toetsen op effectiviteit en doelmatigheid. Onze ambitie met het taalbeleid stemmen we af op het beschikbare budget.

Zo blijft het Frysk een levende en verbindende taal in onze gemeente, die bijdraagt aan samen leven en elkaar verstaan.

PROGRAMMA 3 **SOARCH EN WOLWÉZEN**

TOEGANKELIJK, BETAALBAAR EN IN BALANS

Noardeast-Fryslân staat in het Sociaal Domein voor grote en groeiende opgaven. De vergrijzing neemt toe, zorgvragen worden complexer en vaker meervoudig, en de druk op de arbeidsmarkt zorgt voor krapte en mismatch in cruciale zorg- en welzijnsfuncties. Daarnaast staat er voortdurend druk op de huisvesting van kwetsbare groepen en statushouders. Tegelijkertijd stijgen de zorgkosten en ondervindt ook onze gemeente de hinder van toenemende afhankelijkheid van incidentele rijksmiddelen. Daardoor hebben we geen financiële zekerheid wat ook voor onze bevolking een risico meebrengt.

In deze context kiezen wij voor een brede beweging van zorg naar gezondheid en welzijn, waarbij preventie centraal staat. Door te investeren in een gezonde leefomgeving, vroegsignalering en het versterken van de eigen kracht van inwoners, willen we problemen zoveel mogelijk voorkomen en de druk op zwaardere vormen van zorg verminderen.

Noardeast-Fryslân wil laagdrempelige, voor iedereen toegankelijke voorzieningen bieden, zodat minder individueel maatwerk nodig is. Tegelijkertijd erkennen we, en houden daar rekening mee, dat maatwerk voor sommige inwoners noodzakelijk is en blijft. We blijven scherp kijken naar effectiviteit, doelmatigheid en efficiëntie, en gaan de effecten van ons beleid continu monitoren. Zo gauw uit de monitoring blijkt dat bijsturing wenselijk is zullen we daartoe overgaan. Door ook trends en financiële effecten systematisch te monitoren krijgen we meer specifieke informatie en inzicht en kunnen we gefundeerd richting geven aan toekomstige keuzes. Die keuzes zullen we in ieder geval maken met het oog voor het welzijn van onze inwoners, ook als de bezuinigingsnoodzaak zich aandient. De monitoring vormt daarmee een essentieel onderdeel van onze sturingsfilosofie. We willen sturen op een optimaal evenwicht tussen een acceptabel voorzieningenniveau en een acceptabel kostenniveau. Om goed te kunnen sturen willen we zoveel mogelijk regie en grip houden op het sociaal domein, in nauwe samenwerking met partners en maatschappelijke organisaties. Daarbij zal de gemeente er altijd als vangnet zijn voor inwoners die het zelf niet redden.

Demografische ontwikkelingen en kansengelijkheid

De bevolking van Noardeast-Fryslân is aan het vergrijzen en verandert, mee daardoor, geleidelijk van samenstelling. Die demografische veranderingen hebben verschillende gevolgen van sociaaleconomische en sociaal-maatschappelijke aard en overigens ook van culturele en ruimtelijke aard. Dat beïnvloedt de zorg, maar daarnaast ook de vitaliteit van onze dorpen en de kansen van onze jeugd op een passende plek in de samenleving. Wij gaan een toekomstgerichte aanpak uitwerken om ongewenste effecten van deze ontwikkelingen te bestrijden. Wij willen in het beleid voor het sociaal domein daarbij een accent leggen op het zoveel mogelijk, binnen de mogelijkheden die Noardeast-Fryslân daarvoor heeft, gelijktrekken van de ontwikkelkansen voor alle jongeren. Dit sluit aan bij onze bredere inzet op preventie en een sterke sociale basis.

Vitaliteit, gezondheid en preventie

Vitaliteit en goede gezondheid voor alle inwoners van Noardeast-Fryslân is voor ons een belangrijk doel. Het middel om dat doel te benaderen is preventie: voorkomen is beter én goedkoper dan genezen. We gaan inwoners blijvend stimuleren om zelf regie te houden over hun gezondheid en welzijn. Goede samenwerking tussen zorg- en welzijnsorganisaties is hierbij onmisbaar. Door in te zetten op vroegtijdige signalering en

gezamenlijke aanpak kunnen problemen eerder worden herkend en aangepakt, waardoor de behoefte aan zwaardere zorg kan worden voorkomen.

Toegankelijke ondersteuning en aanpak van armoede

Wij vinden het belangrijk dat regelingen en voorzieningen toegankelijk, begrijpelijk en laagdrempelig zijn. Inwoners moeten eenvoudig hun weg kunnen vinden binnen de Wmo, de Participatiewet en andere ondersteuningsmogelijkheden. Wij gaan onze dienstverlening bij het uitvoeren van deze regelingen en het aanbieden van de voorzieningen in overeenstemming brengen met de waarden (Inclusief, Eenvoudig, Persoonlijk, Eigentijds, Nauwkeurig: IEPEN) die voor Noardeast-Fryslân leidend zijn voor de dienstverlening. Daarnaast zetten we in op het bestrijden van bestaans- en energiearmoede. Inwoners die financieel kwetsbaar zijn gaan we gericht blijven ondersteunen bij het energiezuiniger maken van hun woningen en het toewerken naar een acceptabel niveau van welzijn en levensonderhoud. We versterken initiatieven die bijdragen aan stabiliteit, zelfredzaamheid en perspectief.

Werk, participatie en samenwerking met partners

Werk en participatie dragen bij aan welzijn, eigenwaarde en maatschappelijke betrokkenheid. Daarom blijven we inzetten op banenafspraken en samenwerking met partners zoals Dokwurk. Dat gaan we doen in samenwerking met werkgevers en maatschappelijke organisaties op basis van de gezamenlijke verantwoordelijkheid van deze partijen. We stimuleren dat iedereen die kan werken ook daadwerkelijk kansen krijgt, passend bij zijn of haar mogelijkheden.

Eenzaamheidsbestrijding en sociale verbondenheid

Eenzaamheid komt ook in Noardeast-Fryslân steeds meer voor en verspreidt zich breed over verschillende leeftijds- en bevolkingscategorieën. Wij versterken initiatieven die ontmoeting, verbinding en deelname aan de samenleving bevorderen. Door samenwerking tussen dorpen, vrijwilligersorganisaties, zorg- en welzijnspartners creëren we een omgeving waarin mensen elkaar weten te vinden en niemand er alleen voor hoeft te staan.

Menselijke waardigheid en een veilige leefomgeving

Wij hechten waarde aan menselijke waardigheid in alle fasen van het leven. Dat betekent dat we ons inzetten voor een veilige en gezonde leefomgeving. Prostitutie, drugs- en drankmisbruik, overmatig gokken en andere gedragingen die schadelijk zijn voor mens, samenleving en leefomgeving willen we bestrijden. Ook vinden we het belangrijk dat iedere inwoner kan rekenen op een respectvolle laatste rustplaats. Initiatieven zoals het gedenkbos dragen hieraan bij. Voor de exploitatie van algemene begraafplaatsen hanteren we een afwegingskader dat helpt om weloverwogen keuzes te maken over efficiëntie en organisatievorm. We gaan in algemene zin en eventueel per begraafplaats onderzoeken of de grootste mate van efficiëntie behaald kan worden door uitbesteding of door het in eigen hand te houden.

PROGRAMMA 4

WURK, BEDRIJW EN REKREAASJE

STERK LOKAAL EN TOEKOMSTGERICHT

Een sterke lokale economie is essentieel voor de leefbaarheid van Noardeast-Fryslân. Werkgelegenheid, bedrijvigheid, landbouw, visserij en recreatie zorgen voor inkomen, voorzieningen en levendige dorpen en stad. Deze coalitie wil ruimte bieden aan ondernemers en initiatieven die bijdragen aan een toekomstbestendige en veerkrachtige economie, passend bij de schaal, identiteit en kracht van onze gemeente.

Ondernemers, werk en participatie

Ondernemers zijn van grote waarde voor Noardeast-Fryslân. Zij zorgen voor werk, innovatie, dynamiek en leefbaarheid in stad en dorpen. De gemeente ondersteunt hen met duidelijke regels, goede dienstverlening en ruimte om te ondernemen, waarbij wij oog hebben voor de verschillende belangen en faciliteren waar dat kan.

Werk is voor veel inwoners de sleutel tot zelfstandigheid en meedoen. We zetten daarom in op het versterken van de verbinding tussen economie en arbeidsparticipatie. Daarbij speelt Dokwurk een belangrijke rol als verbindende schakel tussen werk, begeleiding en ontwikkeling. We benutten deze rol en geven ruimte om mee te bewegen met een veranderende arbeidsmarkt, zodat meer inwoners duurzaam kunnen deelnemen aan het arbeidsproces. Ook de verbinding tussen bedrijfsleven en onderwijs zullen wij stimuleren, niet alleen om onze jongeren te laten aansluiten op de arbeidsmarkt maar ook om innovatieve ontwikkelingen te stimuleren.

Landbouw en het landelijk gebied

De landbouw is het kloppend hart van onze gemeente en een belangrijke economische pijler. De sector levert niet alleen voedsel en werkgelegenheid, maar draagt ook bij aan de identiteit en het landschap van Noardeast-Fryslân.

De landbouw staat tegelijk voor grote veranderingen, onder andere op het gebied van duurzaamheid, water, energie en ruimtegebruik. De coalitie kiest ervoor om deze ontwikkeling stap voor stap en samen met de sector vorm te geven en in nauw overleg te blijven met andere overheden c.q. terreinbeherende organisaties.

De landbouw in onze gemeente is in ontwikkeling. Daarbij zien we onder meer schaalvergroting en een veranderende behoefte aan arbeidskrachten. Dit betekent dat er vaker gebruik wordt gemaakt van arbeidsmigranten. Voor deze groep moet goede en humane huisvesting worden georganiseerd.

Wij willen erop toezien dat arbeidsmigranten op een verantwoorde en respectvolle manier in onze gemeente kunnen wonen, met oog voor kwaliteit, veiligheid en leefbaarheid voor zowel henzelf als de omgeving. Waar nodig ontwikkelen we aanvullend beleid, in lijn met het landbouwprogramma. Schaalvergroting is daarbij geen doel op zich; we blijven inzetten op een toekomstbestendige landbouw in balans met de omgeving. Waar passend bieden we ruimte voor aanvullende of nieuwe vormen van ondernemerschap, zoals recreatie en toerisme, die kunnen bijdragen aan een duurzame en rendabele bedrijfsvoering. We zetten in op een toekomstbestendige landbouw waarin economie, ecologie en leefbaarheid in balans zijn.

Daarbij:

- geven we ruimte aan innovatie en experimenten, passend bij de praktijk;
- stimuleren we kringlooplandbouw en duurzaam bodembeheer;
- behouden we landbouwgrond waar mogelijk voor voedselproductie;
- en zoeken we verbinding met kennisinstellingen, onderwijs, gebiedscollectieven en ondernemers.

De gemeente heeft hierbij een faciliterende en verbindende rol, en waar nodig een regisserende rol om samenwerking en ontwikkeling mogelijk te maken. Daarbij zien we landbouw als een belangrijke drager van economie, landschap en leefbaarheid in onze gemeente.

Haven Lauwersoog en visserij

De gemeente Noardeast Fryslân is samen met de gemeente Het Hogeland en andere partners aandeelhouder van de haven van Lauwersoog. De haven van Lauwersoog en de visserij zijn van belang voor de economie en identiteit van onze gemeente. Zij zorgen voor werkgelegenheid en vormen een herkenbaar onderdeel van het gebied. Tegelijkertijd is Lauwersoog ook een belangrijke plek voor recreatie en toerisme, als toegangspoort tot de Wadden en het achterland.

Wij willen ons samen met partners inzetten voor een toekomstbestendige ontwikkeling van Lauwersoog, waarbij ruimte is voor de visserij én voor recreatieve en andere economische activiteiten die passen bij het gebied. Daarbij zorgen we binnen de gemeentelijke organisatie voor een duidelijk aanspreekpunt en bundeling

van kennis rond haven en visserij.

We zoeken een goede balans tussen economie, ecologie en leefbaarheid en we sluiten aan bij ontwikkelingen in de regio.

Bedrijventerreinen en energie

Een goede en toekomstbestendige inrichting van bedrijventerreinen is belangrijk voor de economische ontwikkeling. Tegelijkertijd staan ruimte en energievoorziening onder druk. Wij kiezen voor een actieve en regisserende rol in de ontwikkeling van bedrijventerreinen. We zetten in op het beter benutten van bestaande locaties en versterken met name de maakindustrie, die een belangrijke economische drager is.

Netcongestie vormt een groeiend knelpunt. Daarom:

- werken we samen met bedrijven aan passende energieoplossingen;
- stimuleren we lokale opwek en gebruik van energie;
- en blijven we ons inzetten om ruimte te creëren voor windenergie bij bedrijventerreinen.

Toerisme en Recreatie

Toerisme en recreatie dragen bij aan de economie en de kwaliteit van leven in onze gemeente. Noardeast-Fryslân heeft veel te bieden, met de Waddenkust, het landschap, onze dorpen en stad als belangrijke dragers.

De coalitie kiest voor kwaliteit boven grootschaligheid. We versterken bestaande voorzieningen en benutten kansen waar die passen, met oog voor de omgeving en de belangen van inwoners. De vaarroutes in onze gemeente zijn karakteristiek en van waarde voor

recreatie, leefbaarheid en economie; we zetten ons in om deze kwaliteit op peil te houden, binnen de bestaande kaders en mogelijkheden.

Voor de vaarverbinding naar Ameland volgen wij de lopende onderzoeken en concessieontwikkeling op de voet, met als inzet om de maatschappelijke en economische meerwaarde hiervan voor Noardeast-Fryslân te versterken.

Bereikbaarheid en regionale positie

Een goede bereikbaarheid is van belang voor inwoners, bedrijven en bezoekers. Dit geldt voor wegen, water en regionale (OV-) verbindingen.

Ook in Dokkum vraagt de bereikbaarheid blijvend aandacht. De ontwikkeling van de noordelijke stadsentree en de parkeersituatie zijn daarbij twee samenhangende opgaven. Op basis van het lopende onderzoek wordt bepaald welke richting nodig is, waarna beide onderwerpen in samenhang en in verbinding met het mobiliteitsbeleid voortvarend worden opgepakt. Een belangrijk aspect hierbij is het gebruik van de fiets en het faciliteren ervan door goede stallingsmogelijkheden in de stad. Daarnaast blijft de westelijke rondweg Dok-

kum een nadrukkelijke wens, onder andere in relatie tot de bereikbaarheid van het bedrijventerrein Betterwird. Hoewel hiervoor op dit moment geen financiële middelen beschikbaar zijn, houden we oog voor kansen die zich voordoen, bijvoorbeeld in samenhang met gebiedsontwikkelingen of regionale investeringen.

De bereikbaarheid van Kollum vraagt nadrukkelijk aandacht. We zetten daarom in op een toekomstgerichte verbetering van de ontsluiting, in samenhang met het omgevingsprogramma, de Mobiliteitsvisie en met oog voor kansen die zich in de regio voordoen.

Noardeast-Fryslân werkt actief samen met regionale en bovenregionale partners en wij nemen daarbij waar het past een trekkende en initiërende rol in. Daarmee verzilveren wij de belofte van de herindeling. Door tijdig aan te sluiten bij ontwikkelingen en door onze belangen duidelijk te agenderen, versterken we onze positie verder en benutten we kansen voor economie, werkgelegenheid en leefbaarheid.

PROGRAMMA 5 WENJEN EN OMJOUWING

LEEFBAAR, IN BALANS EN TOEKOMSTBESTENDIG

Iedereen in Noardeast-Fryslân moet prettig, toekomstbestendig en betaalbaar kunnen wonen in een aantrekkelijke, gezonde en veilige leefomgeving. Daarom zetten we de komende periode de regie op woningbouw voort en versterken die waar nodig. We kiezen voor een realistische en uitvoerbare aanpak die past bij de schaal, aard en behoefte van onze gemeente en haar inwoners. Daarbij werken we samen met woningcorporaties, inwoners, maatschappelijke organisaties, ondernemers en andere overheden, met oog voor de verschillen tussen onze kernen.

Bij ruimtelijke keuzes zoeken we steeds naar een zorgvuldig evenwicht tussen wonen, economie, landbouw, natuur, landschap, erfgoed, duurzaamheid en leefbaarheid. Nieuwe ontwikkelingen moeten bijdragen aan leefbare dorpen en wijken, aan doorstroming op de woningmarkt en aan een duurzame toekomst voor volgende generaties.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen werken we vanuit de uitgangspunten van de Omgevingswet: zorgvuldig participeren, ruimte bieden aan initiatieven vanuit de samenleving en sturen op kwaliteit van de fysieke leefomgeving. Daarbij houden we nadrukkelijk rekening met uitvoerbaarheid, beschikbare capaciteit, financiële haalbaarheid en draagvlak in de samenleving. Nieuwe investeringen en ontwikkelingen wegen we integraal af op de bijdrage die geleverd kan worden aan leefbaarheid, maatschappelijke meerwaarde, financiële haalbaarheid en toekomstbestendigheid van onze gemeente.

Wonen en woningbouw

De gemeente houdt regie op de woningbouwopgave en zorgt voor duidelijke kaders bij nieuwe ontwikkelingen. Een prioriteit binnen die kaders is voldoende sociale woningbouw. We sturen op een goede programmering, fasering en spreiding van woningbouwontwikkelingen. Dit doen we door in te zetten op passende woonvormen. Zo verbeteren we de doorstroming op de woningmarkt. Dit vergt een aanpak met gerichte strategie die we verder uit gaan werken. Woningbouw en volkshuisvesting willen we integraal en systematisch aanpakken om alle doelgroepen optimaal te kunnen bedienen. Nieuwe ontwikkelingen moeten niet alleen voorzien in de behoefte aan voldoende en passende woningen, maar moeten ook bijdragen aan versterking van de ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en aan het optimaal benutten en ontwikkelen van specifieke locatie- en gebiedskwaliteiten.

We stimuleren een gevarieerd woningaanbod, waaronder innovatieve en toekomstgerichte woonvormen zoals hofjes, woon-zorgconcepten, flexwoningen en (andere) vormen van collectief wonen. Daarbij kijken we nadrukkelijk naar wat past bij de identiteit, schaal en leefbaarheid van Noardeast-Fryslân en haar kernen. Ook onderzoeken we mogelijkheden voor mantelzorgwoningen, starterswoningen en tijdelijke woonoplossingen, mits deze uitvoerbaar zijn binnen wet- en regelgeving en passen binnen de leefomgeving.

Bij gebiedsontwikkelingen die worden ingezet om de woningbouwopgave te verwezenlijken kijken we voor het maken van planologische keuzes integraal naar wonen, bereikbaarheid, verkeersveiligheid, voorzieningen, economie en leefbaarheid. Woningbouw moet bijdragen aan het in stand houden van leefbare dorpen, maatschappelijke voorzieningen en een vitale mienskip.

Noardeast-Fryslân voert strak regie op afspraken met woningcorporaties en benut haar positie actief om voldoende betaalbare woningen beschikbaar te krijgen. Daarbij sturen we op uitbreiding van sociale huurwoningen, aanpak van leegstand en herbestemming om doorstroming te bevorderen.

Voor de huisvesting van statushouders en Oekraïners willen we voldoen aan de wettelijke opgave. Daarbij zoeken we naar oplossingen die kansen bieden voor andere doelgroepen, bijvoorbeeld met hybride woonvormen of tijdelijke huisvesting. Als gerichte inzet van de urgentieverordening aan dit doel kan bijdragen door de verordening daarop aan te passen, dan zullen we dat doen.

Duurzaamheid en energietransitie

Verduurzaming van de woningvoorraad is voor onze coalitie een belangrijke ambitie. Wij zien verduurzaming niet als een luxe, maar als een belangrijke bijdrage aan een acceptabel niveau van welzijn en levensonderhoud. Energiebesparing, het terugdringen van energiearmoede en het beheersbaar houden van woonlasten, horen tot onze prioriteiten. We zetten actief in op initiatieven die bijdragen aan lagere energielasten en een toekomstbestendige leefomgeving. Onze coalitie heeft de ambitie om een groot deel van de energiebehoefte duurzaam en lokaal op te wekken. De energietransitie geven we samen met de mienskip vorm.

Het aanpakken van netcongestie is noodzakelijk voor woningbouw, economische ontwikkeling, verduurzaming van woningen en behoud van een toekomstbestendige leefomgeving. Daarom zetten we actief in op oplossingen zoals energiehubbs, lokale opslag en slimme koppelingen tussen wonen, bedrijvigheid en duurzame energieopwekking, inclusief de daarvoor noodzakelijke

windmolens. Om te voorzien in de energiebehoefte van woongebieden is aansluiting op een energiehub voor onze coalitie een wenselijke oplossing als er geen reëel zicht is op aansluiting op het net binnen een acceptabele termijn.

Bij duurzame energieopwekking wegen we landschappelijke kwaliteit, draagvlak, economische noodzaak en leefbaarheid zorgvuldig tegen elkaar af. Nieuwe ontwikkelingen moeten passen bij de schaal en identiteit van onze gemeente en zorgvuldig worden ingepast in het landschap.

Bij ruimtelijke ontwikkelingen sturen we op een duurzame en circulaire aanpak. Circulair bouwen, hergebruik van materialen en het verminderen van afvalstromen zullen we stimuleren. Waar mogelijk verkorten we procedures, zonder afbreuk te doen aan kwaliteit, zorgvuldigheid en participatie.

Klimaatadaptatie en leefomgeving

Klimaatadaptatie is voor ons een integraal onderdeel van een gezonde, aantrekkelijke en toekomstbestendige leefomgeving. Bij ruimtelijke keuzes wegen we energietransitie, duurzaamheid, landschappelijke kwaliteit en leefbaarheid steeds in samenhang af.

De gevolgen van klimaatverandering zijn ook in Noardeast-Fryslân zichtbaar; daarom sturen we bij nieuwe projecten nadrukkelijk op klimaatadaptatie. Bodem en water krijgen een belangrijke plek in ruimtelijke afwegingen, zodat nieuwe woonwijken en andere ontwikkelingen beter bestand zijn tegen extremer weer, wateroverlast, droogte en hitte. Klimaatadaptatie verankeren we in ruimtelijke plannen en het Omgevingsplan, zodat vergroening, waterberging en een gezonde leefomgeving structureel onderdeel zijn van nieuwe ontwikkelingen.

We sturen op voldoende groen in nieuwe wijken en op natuurinclusief bouwen, met aandacht voor biodiversiteit, waterbeheer en gezondheid. Ook stimuleren we klimaatadaptieve maatregelen op particulier terrein, samen met de mienskip.

Behoud en versterking van landschap, biodiversiteit en cultuurhistorische waarden zien we als essentieel voor natuur, leefomgeving, identiteit, recreatie en toeristische aantrekkelijkheid. Daarbij sluiten we aan bij bestaande beleidskaders, zoals de landschapsbiografie en de Omgevingsvisie van de gemeente.

Schoon water en een gezonde leefomgeving blijven belangrijke aandachtspunten. We werken samen met partners aan het beperken van vervuiling en het beschermen van natuur en milieu.

Het Waddengebied als UNESCO Werelderfgoed is van grote waarde voor onze gemeente. We koesteren en beschermen de unieke landschappelijke, ecologische en cultuurhistorische kwaliteiten van dit gebied. Daarnaast zetten we ons actief in voor een sterke positie van Noardeast-Fryslân binnen de governance van het Waddengebied en werken we samen met regionale, provinciale, landelijke en Europese partners aan een toekomstbestendige Waddenkust.

Erfgoed en cultuurhistorie

Noardeast-Fryslân kent een rijke cultuurhistorie en een groot aantal archeologische waarden. Erfgoed en archeologie zijn belangrijke facetten van de onderscheidende kwaliteit van onze gemeente. Ze dragen bij aan identiteit, ruimtelijke kwaliteit en toeristische aantrekkelijkheid. Daar zijn we trots op. Tegelijkertijd zijn we ons ervan bewust dat de financiële middelen voor erfgoed en cultuurhistorie beperkt zijn.

De gemeente voert haar wettelijke taken op het gebied van erfgoed zorgvuldig uit en benut daarbij de bestaande erfgoednota en het omgevingsprogramma erfgoed als kader. Om de kwaliteit van het erfgoedbeleid te waarborgen investeren we waar nodig in voldoende kennis, capaciteit en samenwerking.

Daarnaast verkennen we welke aanvullende mogelijkheden er zijn om cultuurhistorische waarden verder te versterken, passend binnen beschikbare capaciteit en middelen. Daarbij onderzoeken we ook kansen voor koppeling met bestaande subsidies en stimuleringsprogramma's.

Afval, circulariteit en milieustraten

De gemeente zet in op de beweging van afval naar grondstof (de zogenaamde VANG-doelstellingen). Daarbij bouwen we voort op de bestaande aanpak en verbeteren we de afvalscheiding, met bijzondere aandacht voor GFT en papier.

We kiezen voor een praktische, uitvoerbare en betaalbare aanpak zonder ingrijpende wijzigingen in het systeem van afvalstoffenheffing. Bij veranderingen in afvalinzameling en afvalscheiding wegen we effectiviteit, betaalbaarheid, uitvoerbaarheid en maatschappelijk draagvlak zorgvuldig tegen elkaar af. Tegelijkertijd werken we aan verdere bewustwording en ondersteuning van inwoners bij afvalscheiding, hergebruik en circulariteit.

Voor de milieustraten zetten we in op een toekomstbestendige inrichting met een goede balans tussen bereikbaarheid, service, openingstijden en kosten. Daarbij verkennen we een combinatie van versterking van bestaande voorzieningen en samenwerking met buurgemeenten en overige partners, gericht op professionalisering, ruimere dienstverlening en het behalen van circulaire en VANG-doelstellingen.

PROGRAMMA 6

IEPENBIERE ROMTE

VEILIG, BEREIKBAAR EN TOEKOMSTGERICHT

De openbare ruimte is de basis van hoe inwoners onze gemeente dagelijks ervaren. Wegen, groen, water en voorzieningen dragen bij aan leefbaarheid, veiligheid en gezondheid. Wij willen dat de openbare ruimte veilig, toegankelijk en goed onderhouden is, en past bij een gemeente waarin mensen prettig kunnen wonen, werken en recreëren.

Beheer en onderhoud kapitaalgoederen

Het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen, zoals wegen, bruggen, groen, riolering en gebouwen, zien wij als een kerntaak van de gemeente. Goed onderhoud draagt bij aan veiligheid, leefbaarheid en het voorkomen van hogere kosten op de lange termijn.

In 2026 wordt een nieuwe Nota Kapitaalgoederen opgesteld en ter besluitvorming aan de gemeenteraad aangeboden. Deze nota vormt het beleidsmatige kader voor het beheer en onderhoud van gemeentelijke kapitaalgoederen. Daarbij worden verschillende onderhoudsniveaus uitgewerkt, waarbij rekening wordt gehouden met maatschappelijke opgaven en financiële kaders. Wij zullen hierin bewuste keuzes maken, gericht op een duurzame kwaliteit van de openbare ruimte en een sobere en doelmatige inzet van middelen.

Bereikbaarheid en parkeren

Bereikbaarheid en parkeren vragen nadrukkelijk aandacht. Dit speelt vooral in Dokkum en Kollum waar de druk op de verkeersbewegingen en openbare ruimte toeneemt. Daarom kiezen we ervoor deze vraagstukken in samenhang aan te pakken, met als doel de versterking van de binnenstad.

Voor Kollum werken we aan omgevingsplan met o.a. keuzes voor parkeren en verkeerscirculatie. In Dokkum zorgen we voor een vastgesteld plan voor parkeren in Dokkum, voordat we verdere keuzes maken over de verkeerscirculatie en de uitvoering hiervan. Op basis van de lopende onderzoeken bepalen we welke maatregelen nodig zijn en voeren die uit, met oog voor bereikbaarheid, leefbaarheid en een goede doorstroming.

Verkeersveiligheid en mobiliteit

Veilig verkeer is een belangrijke voorwaarde voor een leefbare gemeente. Daarom zetten we in op veiligheid in de openbare ruimte, met aandacht voor kwetsbare verkeersdeelnemers en voor een goede doorstroming.

We stimuleren duurzame mobiliteit, zoals fietsen en elektrisch vervoer, en zorgen waar nodig voor passende voorzieningen, bijvoorbeeld de stalling van fietsen in Dokkum en een goed dekkende laadstructuur voor elektrisch vervoer. Bij nieuwe woningbouwontwikkelingen richten we de openbare ruimte zo in dat de auto te gast is en er ruimte is voor alle gebruikers van de weg.

De inrichting van de openbare ruimte vraagt om een integrale aanpak. Verschillende opgaven, zoals verkeer, groen, water, klimaat en landbouw, komen hier samen. Wij kiezen voor oplossingen die bijdragen aan meervoudig gebruik van de ruimte en die passen binnen de schaal en het karakter van onze gemeente.

Daarbij zoeken we naar praktische oplossingen, zoals ruimte voor landbouwverkeer en het verbeteren van de verkeersveiligheid waar dat nodig is, zonder direct voor grote ingrepen te kiezen.

Specifieke ontwikkelingen

Voor een aantal projecten en ontwikkelingen is de richting duidelijk ingezet. Zo wordt de rondweg Wânswert verder uitgevoerd, passend binnen eerdere besluitvorming. Daarnaast werken we in kernen als Kollum en Dokkum aan het verbeteren van de kwaliteit van de openbare ruimte, in samenhang met bereikbaarheid, verblijfskwaliteit en gebruik van het centrum.

Duurzame en toekomstbestendige openbare ruimte

De openbare ruimte speelt een belangrijke rol in het aanpassen aan een veranderend klimaat. Dat betekent dat we beter omgaan met hevige regen, water langer vasthouden en hitte in dorpen en wijken verminderen. Meer groen helpt daarbij en zorgt tegelijk voor een prettigere leefomgeving en meer ruimte voor natuur.

Wij kiezen voor een aanpak waarbij we stap voor stap vergroenen en de openbare ruimte beter inrichten voor de toekomst. We combineren waar mogelijk werkzaamheden, zoals onderhoud, verkeer en vergroening, zodat we slim en efficiënt werken met de middelen die we hebben. Zo zorgen we ervoor dat de openbare ruimte klaar is voor de toekomst, zonder nu al keuzes te maken die we later mogelijk moeten aanpassen.

FINANCIËLE UITWERKING VAN HET COALITIEAKKOORD

De financiële keuzes in dit coalitieakkoord sluiten aan bij de eerder geschetste financiële positie en koers van de gemeente. De ruimte is beperkt en vraagt om zorgvuldige afwegingen. Daarom kiezen wij ervoor om in deze fase geen omvangrijke nieuwe investeringen op te nemen. De middelen die wij wel in dit akkoord opnemen zijn gericht en bescheiden en bedoeld als impuls op onderwerpen die van groot belang zijn voor onze samenleving of waar zich concrete kansen voordoen om een stap vooruit te zetten. Het gaat daarbij om het versterken van ontwikkelingen die bijdragen aan de uitvoering van dit akkoord.

Posten en toelichting

Concreet gaat het om de volgende posten:

No.	Omschrijving	Bedrag
1.	Dorpen- en Wijkenfonds (D&W-fonds)	€ 300.000
2.	Waddenambtenaar	€ 150.000
3.	Extra formatie wethouders	€ 175.000
	TOTAAL	€ 625.000

Onderstaand worden de posten toegelicht:

- Het Dorpen- en Wijkenfonds wordt structureel in de begroting opgenomen, zodat dorpen en wijken in staat blijven om initiatieven te ontplooiën die bijdragen aan leefbaarheid, samenhang en eigen kracht van de mienskip. Het fonds fungeert daarbij nadrukkelijk als vliegwiel voor cofinanciering en het benutten van andere middelen.
- De inzet van een Waddenambtenaar is gericht op het versterken van de positie van Noardeast-Fryslân in het Waddengebied. Hiermee investeren we in

coördinatie, belangenbehartiging en het benutten van kansen die voortkomen uit regionale, nationale en Europese ontwikkelingen rondom de Wadden.

- In de begroting is momenteel 3,2 fte voor wethouders opgenomen. De voorgestelde formatie van 4,45 fte ligt hoger dan deze basis, maar wordt als reëel beschouwd in het licht van de opgaven en ambities van deze bestuursperiode. Daarbij is de voorgestelde formatie in lijn met eerdere colleges en lager dan de omvang van het huidige college (4,55 fte).

Dekking

De dekking van deze uitgaven wordt, in lijn met de kadernota, betrokken bij de verdere uitwerking in de begroting. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de benodigde middelen worden gevonden binnen de bestaande financiële opgave, via de voorgenomen bezuinigingen, andere ruimte-scheppende maatregelen of externe financiering.

De komende periode worden hiervoor concrete voorstellen voorbereid. Deze voorstellen worden integraal afgewogen en ter besluitvorming aan de gemeenteraad voorgelegd bij de begroting.

TOT SLOT

Met dit coalitieakkoord hebben wij als coalitie de hoofdlijnen bepaald voor de ontwikkeling van Noardeast-Fryslân in de komende bestuursperiode. Op een aantal belangrijke onderwerpen hebben we een duidelijke richting gekozen en een koers uitgezet. Tegelijkertijd is dit akkoord nadrukkelijk een akkoord op hoofdlijnen.

De komende jaren staan in het teken van verdere uitwerking, keuzes en invulling, die we niet alleen als coalitie willen vormgeven. Wij zien het als een gezamenlijke verantwoordelijkheid van gemeenteraad, college en samenleving om hier invulling aan te geven. Daarbij staan we open voor samenwerking, inbreng en bijsturing waar dat bijdraagt aan betere oplossingen en breder draagvlak.

Wij nodigen de gemeenteraad, maatschappelijke organisaties, ondernemers en inwoners uit om samen met ons te blijven bouwen aan een sterke, toekomstbestendige gemeente. Alleen door samenwerking en betrokkenheid kunnen we de opgaven waar we voor staan op een zorgvuldige en duurzame manier realiseren.

Samen bouwen we verder aan de toekomst van Noardeast-Fryslân!

Portefeuilleverdeling 2026-2030

JOHANNES KRAMER

BURGEMEESTER

- APV
- Burgerzaken / verkiezingen
- Voorlichting en communicatie
- Bestuurlijke betrekkingen
- Toezicht en handhaving publiek domein
- Personeelszaken
- Europa

GEERTJE SCHOOORSTRA-BOEIJENGA

CDA

- Ruimtelijke ontwikkeling / ruimtelijke kwaliteit / milieu
- Wonen en woningbouw
(incl. opvang Oekraïne en statushouders)
- Grondbeleid
- Toezicht en handhaving (omgevingsdomein)
- Betrokkenheid burgers/participatie
- Vergunningverlening
- Bedrijfsvoering (ICT, facilitair, huisvesting) inclusief DVO's
- Dienstverlening

DIKKIE ALKEMA

SIN

- Sociaal domein / Wmo
- Arbeidsparticipatie (participatiewet)
- Voorzieningenniveau
- Welzijnswerk
- Dorpen en wijkenbeleid
- Duurzaamheid en energietransitie
- Spreidingswet

LYSBETH VELLINGA-ZEILSTRA

CHRISTENUNIE

- Onderwijs en onderwijshuisvesting
- Jeugd
- Doelgroepenvervoer - Jobinder
- Gezondheid / GGD
- Sport en sportaccommodaties

PIETER BRAAKSMA

GBNF

- Landbouw en visserij
- Detailhandel
- Toekomstige, duurzame, innovatieve bedrijvigheid
- Ruimte voor bedrijven
- Afvalbeleid en -inzameling
- VANG-doelstellingen
- Beheer en onderhoud begraafplaatsen
- Beheer (dagelijks) openbare ruimte
- Biodiversiteit
- Financiën

GERDA BOS-JONKMAN

VVD

- Waddenkust
- Verkeer en vervoer
- Kapitaalgoederenbeheer
- Recreatie en toerisme
- Monumenten en erfgoed
- Cultuur en media
- Meertaligheid / Frysk taalbelied

GEMEENTE
NOARD
EAST FRYSLÂN